

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Д. С. Баркова,

Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – к.філол.н., доц. Е. В. Олійник.

ФУНКЦІОНУВАННЯ З'ЯСУВАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ВОЛЕВІЯВЛЕННЯ В ГАЗЕТНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Анотація. У статті виокремлено семантичні різновиди дієслівної лексики, що виступає в ролі опорного компонента головної частини з'ясувальних складнопідрядних речень волевиявлення, які повною мірою реалізують інформативну функцію газетного стилю.

Вивченням структури та семантики з'ясувальних конструкцій займалося багато науковців. Теоретичних проблем названих конструкцій торкалися в своїх роботах В.А. Белошапкова, Н.С. Валгіна, І.Р. Вихованець, М.У. Каранська, С.Є. Крючков, Л.Ю. Максимов, І.І. Слинько та ін. Попри глибоке висвітлення структурно-семантичних особливостей з'ясувальних конструкцій, необхідним постає дослідження стильової специфіки цих речень, що зумовлює актуальність наукової розвідки.

Дослідження з'ясувальних складнопідрядних речень показує, що серед граматичних засобів публіцистичного стилю належне місце посідають обрані нами для вивчення структури. Це свідчить про їхню здатність брати участь у задоволенні вимог двох основних функцій публіцистичного стилю – інформативної і впливової.

Складнопідрядне з'ясувальне речення – це полісемантична структура зі специфічним експресивним потенціалом. Його функціонально-стилістичне навантаження зумовлено стилістичними характеристиками головної та підрядної частин, а також їхніх складників. Ці синтаксичні конструкції орієнтовані на психологію передбачуваного учасника комунікації для адекватного сприйняття замислу автора і тісно пов'язані зі змістом інформації, її спрямуванням й адресованістю.

Позалінгвальні вимоги до оформлення публіцистичних текстів скеровують виклад інформації на те, щоб привернути увагу читача до друкованого слова, щоб вплинути не тільки на свідомість, але й на його почуття. Щоб досягти цього, інформація має переконувати в достовірності повідомлюваного, бути аргументованою, зрозумілою і яскравою. Встановлення наукової вартості і практичної здатності з'ясувальних складних речень виконувати ці позалінгвальні завдання пов'язується з визначенням того, які з семантичних різновидів розглядуваних конструкцій фіксуються в публіцистичних текстах. Проте в статті ми не можемо розглянути всі семантичні групи з'ясувальних конструкцій, що активно функціонують у мові преси, тому мета нашої розвідки полягає у вивченні семантичних особливостей з'ясувальних складнопідрядних речень волевиявлення, які, на нашу думку, повною мірою реалізують інформативну функцію газетного стилю.

На семантико-синтаксичному рівні речення зі значенням волевиявлення ми, як і більшість дослідників, розглядатимемо тільки за семантичним навантаженням опорного слова. Тому до з'ясувальних складнопідрядних речень цього різновиду віднесено конструкції, що мають у головній частині опорні компоненти-лексеми зі значенням волевиявлення (спонукання, бажаності, поради, прохання тощо): *хотіти, бажати, прагнути, наказувати, вимагати, попереджати, радити, просити, наполягати, нагадувати, застерігати, прагнути, вимагати, дозволяти, розпоряджатися, зобов'язувати, доручати, допускати* та ін., хоча наявність семантики волевиявлення в структурі з'ясувального речення передбачає й опорні слова іншого семантичного значення, наприклад, мовлення, мислення, відчуття й сприймання.

З'ясувальні складнопідрядні речення волевиявлення у мові преси представлені конструкціями зі значенням:

1) наказу, вимоги, розпорядження: *Махно **наказав** одному зі своїх бійців відправитися в тимчасовий штаб і **розпорядитися**, щоб "війська"рівно за годину вишикувалися на Тюремній площі для параду ("Дніпропетровськ", 25.03.2010);*

2) бажання, побажання: Я **бажаю** всім вам, хоч би що, дожити до 30-х роковин Чорнобиля, а особливо **бажаю**, щоб були живі наші діти і наші онуки ("Віче", 12.09.2011); Я **побажав** би йому, щоб українська економіка відновилась досить швидко ("Київ", 25.02.2010); Постановник, котрий має потяг до пластики на сцені, нині **забажав**, аби актори заспівали ("Віче", 18.07.2011); От я й **хотів** би, щоб ці цифри було зафіксовано і доведено до відповідних інстанцій, адже в енергетиці такі строки окупності – своєрідний рекорд ("Київ", 21.02.2009); Ватикан не **хотів** би, щоби ми були перешкодою у відносинах із Московським патріархатом ("Київ", 31.10.2009); Я **хочу**, щоб консул або Надзвичайний і Повноважний Посол України справді міг надавати допомогу, коли він бачить, що людина її екстрено потребує ("Київ", 05.12.2009);

3) прохання: Давайте умовляти наших лідерів відмовлятися від амбіцій, давайте **просити** їх, щоб вони просували ідеї європейського, безлідерного спротиву серед своїх колег ("Київ", 26.11.2010); Частуючи журналістів кавою, особливо **просив**, щоб повідомили у своїх ЗМІ, що в костюмі-трійці – трусах, майці та фуфайці – до Львівської опери вхід заборонено ("Віче", 10.07.2010); Після таких підйомів багато туристок-початківек дзвонять батькам і **просять**, щоб їх забрали додому, бажано на вертольоті ("Дніпропетровськ", 12.03.2008); Усі почали **просити**, щоб Винниченко сказав слово – традиційний новорічний тост ("Київ", 12.01.2011);

4) поради: Я нещодавно **порадив** одному колишньому депутату і віце-прем'єру, що можна забрати вклад, звернувшись до суду із позовом, але не на повернення депозиту, а про визнання банку банкрутом, через невиконання ним зобов'язань ("Київ", 30.06.2009); Коли проектували й будували Михайлівський Золотоверхий собор, Г. Черненко приходив сюди, **радив**, як домогтися кращих акустики, лиття, добору й розміщення дзвонів ("Київ", 26.04.2008).

5) застереження, попередження: Петлюра **попередив**, що захоплені солдати будуть розстріляні, якщо німці не здадуть свою зброю ("Дніпропетровськ", 12.09.2009); Перший заступник голови правління Укрсоцбанку Сергій Манюха **застерігав**, що в разі різкого скасування гарантій за валютними вкладами через можливу паніку вкладники зніматимуть не лише валютні, а й гривневі депозити ("Дзеркало тижня", 14.03.2013);

6) вимоги: Більшість польських панів **вимагали**, щоб Володислав вирушив із військом до Литви приводити "до послушенства" свого молодшого брата ("Дзеркало тижня", 23.08.2012); Законодавство **вимагає**, щоб ми всю землю продавали тільки на аукціоні ("Київ", 28.11.2009);

7) зізнання: Маю чесно **признатися**, що звірвання баз даних з різних соціальних програм дає катастрофічні результати – вони зовсім не збігаються ні за принципами наповнення, ні за алгоритмами обробки інформації ("Дзеркало тижня", 10.02.2013); Я самокритично **визнаю**, що причетний до того, коли ця модель втілювалася в українському законі ("Віче", 11.09.2011).

Отже, у мовленні української преси з'ясувальні складнопідрядні речення є досить поширеним явищем, використовуваним для зацікавлення читача та впливу на нього. Вони різноманітні за значенням, морфологічним вираженням компонентного складу, засобами оформлення зв'язку між головним і підрядним реченнями, поширеністю/непоширеністю компонентного складу, і повністю реалізують інформаційну та аналітичну функції газетної публіцистики.

Наявний у нашому розпорядженні матеріал дозволив виокремити серед з'ясувальних складнопідрядних речень, що функціонують у публіцистичному стилі, структури зі значенням волевиявлення, які характеризуються динамізмом викладу, експресивністю, що надає газетно-публіцистичному повідомленню інформативної дохідливості і полеміко-публіцистичної переконливості.

Література

1. Богатько В.В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики : [навч. посібник для спецкурсу] / Валентина Василівна Богатько. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 176 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
3. Карпенко В.О. Основи професійної комунікації : [посібник для вищих навчальних закладів] / В.О. Карпенко. – К. : Нора-прінт, 2002. – 348 с.